

ПІСЛЯВИБОРЧІ ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

м. Київ, Україна - 29 листопада, 2012 року

Цей звіт охоплює період з дня виборів 28 жовтня 2012 року до офіційного оголошення результатів виборів 17 листопада 2012 року. Звіт ґрунтується на висновках делегації НДІ, яка здійснювала оцінку передвиборчої ситуації в Україні з 10 по 17 вересня 2012 року, працівників НДІ в Україні та групи аналітиків, які спостерігали за виборчим процесом в Україні з вересня по 30 листопада. Беручи за основу діяльність передвиборчої делегації, аналітики провели більше сотні зустрічей з представниками виборчих штабів, кандидатами, виборчими комісіями, організаціями зі спостереження за виборами та представниками засобів масової інформації. Цей звіт складається із висновків Національного Демократичного Інституту в Україні та інших поважних організацій, в тому числі з тими, які здійснювали моніторинг передвиборчого середовища та надсилали до України численні делегації в день виборів. Зокрема йдеться про Громадянську мережу ОПОРА, найбільше незалежне громадське об'єднання спостерігачів в Україні; Європейську мережу організацій зі спостереження за виборами (ENEMO) та місію зі спостереження за виборами Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ/ БДПЛ). НДІ тісно співпрацює з Міжнародним фондом виборчих систем (IFES) та Міжнародним республіканським інститутом (IRI). Діяльність НДІ зі спостереження за виборами проводиться згідно з *Декларацією принципів міжнародного спостереження за виборами* та законом України. Національний Демократичний Інститут надавав підтримку діяльності Громадянської мережі ОПОРА та Європейської мережі організацій зі спостереження за виборами (ENEMO). НДІ й надалі здійснюватиме моніторинг розвитку подій, які передуватимуть потенційним перевиборам в п'яти одномандатних виборчих округах, що очікуються найближчими місяцями.

НДІ і надалі надаватиме допомогу в розвитку та зміцненні демократичних практик, інституцій і цінностей. Інститут також визнає, що зрештою саме народ України буде визначати значення виборів для майбутнього країни.

ВИСНОВКИ

У звіті передвиборчої делегації НДІ, результати якого було оприлюднено 17 вересня 2012 року, говориться про те, що перевиборча кампанія відбувалася в умовах активної, але нерівної конкурентної боротьби між партіями та кандидатами.

НДІ у своєму звіті посилається на тривожно низький рівень суспільної довіри до виборів та інших політичних інституцій в Україні, який, вочевидь, суттєво знизився у зв'язку з

політично вмотивованим ув'язненням опозиційних лідерів, зокрема колишнього Прем'єр-міністра Юлії Тимошенко та колишнього Міністра внутрішніх справ Юрія Луценка. НДІ також відмітив нерівність умов передвиборчого середовища для партій та кандидатів, що були викликані непропорційним представництвом у складі виборчих комісій; широко поширене явище зловживання адміністративним ресурсом та обмежену різноманітність думок і недостатньо збалансоване висвітлення в засобах масової інформації. У своєму звіті від 11 жовтня 2012 року НДІ повідомив про незначне покращення, якого було досягнуто у вирішенні цих питань.

Поза тим, день виборів отримав позитивну оцінку поважних організацій зі спостереження за виборами та був визнаний як такий, що більшою мірою відбувся мирно та прозоро. Схвалення заслуговує той факт, що було розширено права незалежних українських спостерігачів за виборами для моніторингу виборів, і кілька таких організацій активно скористалися своїми правами. Громадянська мережа ОПОРА повідомила, що масових або систематичних порушень в день виборів не спостерігалось. Однак, організацією було виявлено високий відсоток порушень під час підрахунку голосів в кількох областях, зокрема йдеться про виявлення порушення процедури в семи областях (Дніпропетровській, Чернівецькій, Черкаській, Київській, Закарпатській, Донецькій та Сумській областях). Крім того, в семи областях було зафіксовано серйозні обмеження доступу спостерігачів на виборчі дільниці (Черкаська, Кіровоградська, Полтавська, Київська, Донецька, Дніпропетровська та Хмельницька області), а також у АР Крим та місті Києві.

Основні місії спостереження відзначали суттєві порушення та зниження рівня прозорості під час підрахунку голосів на багатьох округах. Результати виборів у багатомандатному виборчому окрузі не зазнали суттєвого впливу порушень, що підкріплено даними паралельного підрахунку голосів Громадянської мережі ОПОРА, тоді як порушення в одномандатних виборчих округах викликали серйозну стурбованість щодо правомірності отриманих результатів в окремих округах. Ці порушення містили безпідставне затягування підрахунку голосів, втручання в роботу виборчих комісій, залякування членів виборчих комісій, підміну або відсутність протоколів та підміну або псування бюлетенів. Проблеми із встановленням результатів голосування спонукали Центральну виборчу комісію (ЦВК) підняти питання перевиборів, на відміну від перерахунку голосів, на п'яти округах, що є сумнівним з правової точки зору, і яке опозиційні партії вважають неприйнятним та мають намір оскаржувати в Європейському суді з прав людини.

Несприятливе передвиборче середовище та післявиборчі проблеми зі встановлення результатів кидають тінь на виборчий процес і викликають стурбованість тим, що офіційні результати виборів не повністю відображають волю виборців. Уряд України не зміг досягти високих орієнтирів, які визначив для себе сам, втрапивши вирішальну можливість відновити суспільну довіру до політичних інститутів в країні – фактично ці вибори, ймовірно, ще більше похитнули і так доволі низький рівень довіри громадян.

Як наслідок, уряду України, законодавцям, політичним партіям, виборчим органам, засобам масової інформації та громадянському суспільству доведеться вдатися до переконливих кроків, аби вирішити проблемні питання, зміцнити суспільну довіру та

укріпити виборчу систему в Україні. Нижче НДІ наводить перелік практичних рекомендацій, за допомогою яких можна відновити довіру та покращити ситуацію. А саме: 1) започаткування повноцінного консультативного процесу внесення змін до законодавства про вибори та щодо інших демократичних принципів; 2) створення нових правил формування виборчих комісій всіх рівнів; 3) перегляд виборчого законодавства для створення чіткішої правової бази у випадку необхідності перерахунку голосів та переголосування; 4) внесення до законодавства про засоби масової інформації обов'язкових до виконання принципів забезпечення багатоманітності медіа середовища; 5) швидкий розгляд усіх існуючих заяв про випадки порушень виборчого процесу та покарання відповідальних осіб у повній відповідності до закону; 6) створення «незалежної експертної комісії» чи спеціальної робочої групи високого рівня для вивчення питання зміцнення політичної участі жінок в Україні.

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Вибори народних депутатів України, що відбулися 28 жовтня 2012 року, виявили численні проблемні сфери. Основними серед них є: законодавча база, робота виборчих комісій, висвітлення у засобах масової інформації, використання адміністративного ресурсу, участь жінок у виборах та питання фінансування виборчих кампаній. НДІ пропонує наступні рекомендації в якості можливих кроків реформування цих сфер, які узгоджуються з тими, що зробили українські та міжнародні місії спостереження за виборами. Більш детальний аналіз інших важливих аспектів передвиборчого періоду пропонується у звіті передвиборчої делегації НДІ від 17 вересня 2012 року та в звіті щодо впровадження рекомендацій передвиборчої делегації НДІ від 11 жовтня 2012 року.

Законодавча база

Законодавча база для організації виборчого процесу має розроблятися шляхом відкритого діалогу, в результаті якого буде застосовано рівний підхід до всіх політичних конкурентів і забезпечено прозорі та послідовні процедури, і мають бути запроваджені чесні та неупереджені механізми усунення недоліків та виявлення повної поваги до волевиявлення виборців.

На жаль, невідповідність нового закону про вибори принципу консультативності, недоліки в законодавстві та нормативно-правових положеннях про вибори, дискусії щодо можливості запровадження обмежень навколо питання свободи зібрань та свободи вираження поглядів та порушення під час виборчого процесу призвели до безпосередніх проблем та вплинули на загальне ставлення до виборів як до таких, які не відображають волю виборців, принаймні в кількох одномандатних округах.

Зміни, які в 2011 році було внесено до Закону про вибори, передбачали повернення до мажоритарної виборчої системи, згідно якої обирається половина місць в парламенті. Рішення правлячої партії віднести питання виборчої системи до заборонених для обговорення тем сприяло тому, що учасники політичного процесу сприйняли факт запровадження мажоритарної виборчої системи як такий, що принесе користь цій партії. Найперше рішення стало символічним для законотворчого процесу, що був недостатньо

прозорим, відкритим і консультативним та похитнув суспільну довіру до неупередженості виборчого процесу.

Попри те, що законопроект пропонує прийнятну законодавчу базу для організації демократичних виборів, в ньому виявлено декілька недоліків. Помітними є неповні положення, які визначають межі одномандатних виборчих округів, дають визначення поняттю «підкуп виборців» та іншим видам протизаконного заохочення, вживання відповідних санкцій у випадках порушень та регулювання фінансування кампаній. Крім того, закон про вибори не надає належних роз'яснень Центральній виборчій комісії стосовно того, як знайти ефективне рішення широкомасштабній проблемі, з якою вона стикнулася, щодо підбиття підсумків. Як наслідок, Центральна виборча комісія звернулася до Верховної Ради України з проханням внести зміни до закону та провести перевибори на п'яти одномандатних округах.

Окрім цього, в процесі застосування закону про вибори було виявлено проблеми в кількох сферах, найбільш помітні при формуванні окружних та дільничних виборчих комісій, про що йдеться далі.

Тривожними також були запропоновані в передвиборчий період зміни до законів, які визначали основоположні свободи. Нещодавні пропозиції стосувалися застосування кримінальної відповідальності за наклеп поряд із ще одним законопроектом, який вводить кримінальну відповідальність за пропаганду гомосексуалізму. Обидва законопроекти свідчать про погіршення середовища для свободи вираження поглядів. Хоч згодом закон про наклеп не був розглянутий, він потенційно був здатен охолодити передвиборчі дебати, і тому був зовсім не на часі.

27 листопада 2012 р. Президент України Віктор Янукович підписав закон, який дозволяє проведення всеукраїнського референдуму з цілого ряду питань, зокрема внесення змін до Конституції та прийняття нової Конституції України. Референдуми здатні посилювати засоби прямої демократії в разі, якщо застосовуються належним чином. Тим не менше, виникло занепокоєння стосовно окремих положень закону та намірів ухвалити цей закон нашвидкоруч ще до того, як закрийється сесія Верховної Ради. Брак прозорості, відкритості та конструктивного діалогу знову підриває довіру до цього процесу.

Рекомендації:

- Зміни до виборчого законодавства мають прийматися виключно консультативним та прозорим шляхом за повноцінної участі політичних партій, спостерігачів за виборами та інших громадян. Жодні ключові положення не повинні бути зумовленими наперед та не повинні прийматися за зачиненими дверима. Ця рекомендація має бути одразу застосована до тих законопроектів, які знаходяться на розгляді, задля вирішення існуючих проблем з результатами виборів в окремих одномандатних виборчих округах.
- Варто переглянути закон про вибори задля створення чіткішої законодавчої бази для перерахунку та проведення перевиборів в одномандатних виборчих округах, яка б користувалася довірою основних учасників виборчого процесу.
- Окрім закону про вибори, запропоновані зміни до Конституції чи законів, які б стосувалися демократичних прав, мають прийматися виключно

консультативним, прозорим та відкритим шляхом. Ця рекомендація має бути одразу застосована до законопроектів, які стосуються свободи зібрань та свободи вираження поглядів.

- Будь-які подальші зміни до виборчого законодавства мають прийматися завчасно, за рік до виборів, яких ці зміни стосуватимуться.
- Поновити обговорення стосовно прийняття уніфікованого виборчого кодексу, який би регулював виборчий процес та проведення референдуму на всіх рівнях. Це допоможе запобігти частим переглядам закону та допоможе зменшити рівень невизначеності напередодні кожних виборів.

Виборчі комісії

Демократичні вибори, серед іншого, вимагають ефективного та професійного процесу проведення виборів; прозорої організації; чіткого та чесного звітування про результати виборів; швидкого реагування на скарги, пов'язані з виборами; забезпечення ефективного усунення недоліків в тих випадках, коли в цьому є потреба. Створення ефективних та неупереджених виборчих комісій є вкрай необхідним, а збалансовані та репрезентативні виборчі комісії на всіх рівнях – це шлях до досягнення політичної неупередженості.

В процесі виборів учасники виборчого процесу неодноразово висловлювали перестороги стосовно набуття політичного забарвлення виборчими комісіями та відсутності довіри до цих органів, як до професійних та неупереджених органів, відповідальних за організацію та проведення виборів. Брак неупередженості чи упереджене сприйняття через політичний дисбаланс в Центральній виборчій комісії та повідомлення про недостатню прозорість в процесі прийняття рішень Центральною виборчою комісією призвели до того, що деякі рішення почали сприйматися як такі, що були прийняті на користь певних партій чи кандидатів. Незбалансоване представництво учасників виборчого процесу серед членів окружних виборчих комісій (ОВК) та дільничних виборчих комісій (ДВК) перетворилося на суттєву проблему через невідповідність та непослідовність в процесі організації жеребкування для відбору членів виборчих комісій та через високий відсоток заміни членів виборчих комісій. Українська громадська організація «Моніторингово-аналітична група «Цифра» визначила, що більше 50% членів ОВК та більше 80% голів ОВК було замінено по всій країні. Це викликало перестороги стосовно політичної забарвленості та невідповідності членів виборчих комісій, що зумовило проблеми в день голосування.

Схвальних відгуків заслуговує той факт, що Центральна виборча комісія зреагувала на перестороги спостерігачів та врегулювала проблему потенційного зловживання положеннями щодо тимчасової зміни місця голосування і доклала зусиль для підсилення спроможності системи жеребкування для відбору членів ДВК після того, як було вказано на проблеми із жеребкуванням на ОВК. Спостерігачі переконалися, що більшість членів виборчих комісій сумлінно поставилися до виконання своїх обов'язків в день голосування. На жаль, під час підбиття підсумків в одномандатних виборчих округах роботу кількох виборчих комісій було порушено через звинувачення у фальсифікаціях при підрахунку голосів та підбитті підсумків. Виборчі комісії перетворилися на громовідводи на критику, тоді як серйозні порушення процедур вказували на спроби фальсифікації результатів в деяких округах. Ці проблеми спонукали одного із

заступників голови ЦВК назвати процес формування ОВК та ДВК найбільш проблематичним на цих виборів.

Рекомендації:

- Процедури формування виборчих комісій, зокрема ЦВК, ОВК та ДВК, мають відбуватися таким чином, щоб органи були політично неупередженими та професійними; якщо процес формування виборчих комісій відбуватиметься за участі представників партій, то розподіл членів має відбуватися таким чином, щоб склад виборчих комісій був політичнозбалансованим і туди входили партії, між якими йде фактична боротьба на національному рівні чи на рівні відповідного округу. Якщо члени виборчих комісій будуть обиратися за їх партійною приналежністю, мають накладатися певні обмеження на заміну членів виборчих комісій, щоб забезпечити компетентність їх остаточного складу (наприклад, заміни мають проводитися завчасно, для того щоб була можливість провести навчання для нових членів), а також для уникнення залякування та корупції.
- Мають бути розглянуті умови реєстрації, аби завадити участі технічних кандидатів та партій у виборах, тоді як має захищатися право на об'єднання в рамках політичних партій та право осіб балотуватися у виборах. Це може включати подання обґрунтованої кількості підписів виборців, достатньої для демонстрації підтримки, для участі у перегонах національного чи одномандатного рівня або для виборів до інших органів.
- Засідання виборчих комісій всіх рівнів мають відбуватися у прозорий, відкритий та консультативний спосіб.
- Члени виборчих комісій всіх рівнів мають отримувати вичерпні та послідовні інструкції, а також проходити навчання для того, аби виконувати свої обов'язки професійно та сумлінно.

Медіа

Демократичні вибори потребують медіа середовища, в якому журналісти мають змогу отримувати та повідомляти новини, які є вільними від втручання та залякувань. Політичні партії та кандидати повинні мати безперешкодний доступ до ЗМІ, а політичні новини повинні надавати широкий спектр політичних думок й прагнути до неупередженості і збалансованості, особливо на державних ЗМІ. Більш того, державні ЗМІ несуть особливу відповідальність щодо підвищення рівня обізнаності громадян про виборчий процес та їхні права. У разі дотримання цих принципів, виборці отримують відповідну інформацію, щоб зробити відповідальний електоральний вибір.

Відповідно до опитування, проведеного Міжнародним республіканським інститутом (MPI) в листопаді 2011 року, в Україні 95% дорослого населення отримують інформацію стосовно політики та виборів з телебачення. Однак, концентрація прав власності на телевізійні канали в руках невеликого числа власників наближених до уряду, впливає на здатність виборців отримати доступ до різних політичних поглядів та інформації. Опозиційні телеканали, такі як ТВі, були маргіналізовані шляхом заборони на отримання ліцензії на цифрове мовлення та виключення з базових телевізійних пакетів. В деяких регіонах України, ТВі був повністю виключений з телевізійних пакетів кабельних

операторів. ТВі зазначає, що канал втратив 74% глядацької аудиторії в Києві та 32% в Україні за період з липня по жовтень. Незважаючи на той факт, що деякі представники влади, включаючи Прем'єр-міністра, публічно відреагували на занепокоєння українських та міжнародних організацій щодо цієї проблеми, ніяких конкретних дій задля виправлення ситуації не було прийнято.

Впродовж виборів 2012 року, ЗМІ дуже вузько висвітлювали події кампанії, редакції медіа каналів не мали достатньої свободи, а також ЗМІ продемонстрували заангажованість, яка була особливо помітною на державних телеканалах. Академія Української Преси, котра моніторить діяльність головних телеканалів в Україні, відмітила, що більшість новин, які транслювалися в період з вересня по жовтень, мали тільки одне джерело інформації. Згідно з думкою Асоціації «Спільний простір», поява учасників виборчого процесу в новинах, як правило, залежала від політичних інтересів власників ЗМІ, більшість з яких мають зв'язки з теперішнім урядом. Місія спостереження за виборами Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ/БДПЛ) повідомила про те, що висвітлення виборчої кампанії та її аналіз на більшості телеканалів був обмежений, зменшуючи рівень політичної інформації, доступної для виборців, тоді, як вони робили свій вибір. Національні та міжнародні організації також відмітили той факт, що пропозиції державної телерадіокомпанії були заангажовані в бік правлячої партії в контексті виділеного ефірного часу та тону висвітлення подій.

Більш того, організації, що займалися моніторингом засобів масової інформації, повідомляли про те, що права журналістів дуже часто порушувалися впродовж виборчого процесу представниками правоохоронних органів, кандидатами, і співробітниками виборчих штабів, котрі заважали журналістам вільно висвітлювати публічні заходи, інколи застосовували силу проти них або пошкоджували їхнє обладнання. Починаючи з 30 липня й до самого дня виборів, Інститут Масової Інформації (ІМІ) зафіксував 185 випадків порушень скоєних проти журналістів, з яких 115 були прямо пов'язані з виборами. Це є найбільша кількість порушень, зафіксована ІМІ з 2002 року. Занепокоєння викликає той факт, що більшість цих випадків не були належно розслідувані і прокуратура, за великим рахунком, не виконала положень Статті 171 Кримінального Кодексу України, яка стосується порушення прав журналістів.

Рекомендації

- Забезпечити вільне медіа-середовище шляхом включення принципів «обов'язкових до виконання» в нове законодавство стосовно телебачення і радіомовлення, розроблене за участі Ради Європи (РЄ), представників медіа-індустрії та інших громадських організацій. Ці принципи повинні зобов'язати кабельних операторів включати всі канали, що віщають новини та політичні програми як частину їхніх базових пакетів, доступних за ціною для споживачів.
- Розробити прозорі правила власності на ЗМІ з метою покращення механізму визначення тих, хто впливає та отримує зиск від редакційної політики, чи політичної спрямованості висвітлення у ЗМІ.
- Перетворити державну телерадіокомпанію на справжній суспільний медіа сервіс за допомогою громадських організацій та у відповідності до міжнародних стандартів, який надаватиме можливість проводити різні

політичні дебати і транслювати програми цікаві для загальної аудиторії глядачів.

- Орган влади, що відповідальний за медіа ліцензування, повинен розглянути питання розробки обов'язкових правил, щоб переконатися, що контрольовані державою ЗМІ виконують свої зобов'язання надавати точну, збалансовану і об'єктивну інформацію в своїх новинах, а також політичну неупередженість в редакційних статтях. Слід також розглянути питання про випуск керівних принципів для приватних засобів масової інформації щодо виконання своїх професійних обов'язків з цих питань. На додаток, представникам медіа індустрії варто розглянути можливість розроблення саморегулюючого механізму задля зменшення впливу держави на ЗМІ, а також для виконання їхніх професійних обов'язків під час висвітлення виборчого процесу. Такі дії повинні розглядатися в рамках рекомендацій Ради Європи та ОБСЄ і кращих практик, таких як стаття 19 «Керівних принципів висвітлення виборів у країнах з перехідною демократією».
- Гучні випадки порушень проти журналістів повинні бути повністю розслідувані й винуватці мають бути покарані у відповідності до закону.

Використання адміністративного ресурсу

Задля забезпечення рівних можливостей для учасників виборчого процесу, державні ресурси не повинні спрямовуватися або використовуватися в партійних цілях. Всі державні ресурси, які використовуються для проведення виборчої кампанії – державні ЗМІ, державна власність, тощо, мають бути надані всім учасникам електорального процесу за принципом рівності. Крім того, державні службовці, які організують вибори, повинні дотримуватися спеціального зобов'язання щодо збереження неупередженості. Політично-вмотивоване вибіркове переслідування не є прийнятним за жодних обставин, так само, як і нездатність забезпечити рівний захист з боку закону для представників всіх політичних партій або кандидатів.

В той час як такі порушення забороняються в українському виборчому законодавстві, спостерігачі повідомляли про численні порушення у використанні адміністративного ресурсу під час виборів по всій країні. Ці порушення варіювалися від відносно незначних, таких як наклеювання виборчих листівок в громадському транспорті, до злісного використання державних органів влади, включаючи, сумнівні в часі, розслідування, розпочаті проти кандидатів податковими службами та іншими правоохоронними органами. Впродовж всього передвиборчого періоду, Громадянська мережа «ОПОРА» повідомляла про більше ніж сотню випадків, коли представники державної влади були залучені до передвиборчої діяльності. ЕНМО неодноразово заявляло про сумнівну практику представлення проектів, виконаних за державні кошти, як персональні досягнення певних кандидатів в одномандатних округах, випадки яких організація зафіксувала як мінімум в 7 округах. Більш того, НДІ отримав повідомлення, що податкові та правоохоронні органи розпочали розслідування проти 17 кандидатів. Такий стан речей викликає занепокоєння під час будь-яких виборів, але це особливо небезпечно в контексті політичної ситуації, яка склалася в Україні в умовах переслідування та ув'язнення лідерів опозиційних сил.

Повернення до одномандатних округів створило ініціативи та можливості для більшого числа зловживання адміністративним ресурсом впродовж парламентських виборів, оскільки витрати, які можуть значно вплинути на перегони в одномандатних округах, можуть бути меншими, ніж ті, які потрібні для впливу на загальнонаціональному рівні. Беручи до уваги досвід України з цими проблемами в минулих роках, розробники та виконавці цього виборчого закону мали б знати про ці недоліки.

Рекомендації

- Майбутнє виборче законодавство та нормативні зміни повинні провести розмежування між законною державною службою та партійною діяльністю, а також чітко визначити, що є нелегальним використанням державних коштів та послуг. Мають бути введені конкретні покарання за порушення законів і правил, які будуть відповідати завданій шкоді і будуть достатньо суворими для запобігання зловживанням.
- Перед майбутніми виборами, повинна бути проведена інтенсивна кампанія навчання державних службовців щодо правильного використання адміністративного ресурсу під час виборів і введення покарання за порушення.
- Механізми направлені на розслідування та покарання за зловживання адміністративним ресурсом мають бути посилені. Вищі посадові особи, відповідальні за їх виконання, повинні видавати розпорядження та робити публічні заяви, що порушення будуть розслідувані у повній відповідності до закону.

Участь жінок

Демократичні режими отримують вигоду від активної участі жінок в усіх сферах суспільного життя, включаючи вибори. Досить часто спеціальні заходи є необхідними для посилення залученості жінок, представників меншин та інших мало представлених верств населення в парламентах та інших представницьких органах.

Повернення до мажоритарної виборчої системи для половини парламенту встановило додаткові виклики для жінок-кандидаток. Жінки, загалом, почувають себе краще в партійних списках, де є більші ресурси та можливості для висунування та обрання жінок. У порівнянні з чоловіками, жінки, як правило, мають менший доступ до ресурсів, які потрібні для побудови та проведення виборчої кампанії.

Крім того, виборче законодавство не має квоти або іншого подібного механізму, який би гарантував збільшення кількості жінок в парламенті. Деякі партії зробили позитивні кроки на шляху до посилення участі жінок в їхніх партіях, навіть з урахуванням відсутності таких положень. «УДАР» та «Фронт Змін», які приєдналися до Об'єднаної Опозиції «Батьківщина», створили жіночі департаменти. Комуністична партія виставила найвищий відсоток жінок-кандидатів (27% партійний список та 11% одномандатні округи), а також ряд партій висунули жінок на високі позиції в своїх партійних списках у порівнянні з минулими виборами. Дві партії, «УДАР» та «Партія регіонів», запровадили в свої передвиборчі стратегії чіткі положення про гендерну рівність.

Жінки становили 14 відсотків від усіх зареєстрованих кандидатів на парламентські вибори і виграли 10 відсотків від загальної кількості мандатів. 45 жінок-кандидаток

повинні отримати свої мандати в новому парламенті, що становить збільшення на 9 жінок у порівнянні з попереднім парламентом. Це є маленьке, але все ж таки помітне покращення представництва жінок в парламенті, враховуючи не вигідне законодавче поле. Незважаючи на це, Україна далеко позаду в досягненні задекларованих нею зобов'язань щодо 30 відсоткового представництва жінок в законодавчій та виконавчій гілках влади до 2015 року, що було задекларовано в Цілях розвитку тисячоліття ООН.

ЦВК не опублікував інформацію щодо явки виборців на дільниці за гендерною ознакою. Публікування такої інформації допомогло б спостерігачам та іншим учасникам краще зрозуміти участь жінок у виборах. Ця інформація може бути застосована задля подальшого заохочення участі жінок в політичному житті країни, а також допоможе політикам краще вирішувати проблеми жінок-виборців.

Рекомендації

- Має бути створена незалежна експертна комісія під патронатом Президента, або інша аналогічна група, яка буде публічно оцінювати проблему посилення участі жінок в політичному житті України. Такий державний рівень аналізу проблеми допоможе продемонструвати, що цей напрямок є пріоритетним для демократичного розвитку України.
- Розглянути питання використання квот у законі про вибори, як тимчасового заходу для подолання дискримінації, що виникла у минулому, доки інші бар'єри входження жінок у політику не будуть усунені.
- Політичні партії повинні вивчити можливість введення добровільних квот або інших інструментів задля збільшення кількості жінок-кандидаток, посилення їхніх позицій в партійних списках, і, як результат, обрання більшої кількості жінок до парламенту.
- Партії повинні більш активно рекрутувати жінок-кандидаток і побудувати систему підтримки, яка надасть змогу жінкам-кандидаткам отримувати більший доступ до ресурсів та тренінгів.
- Міжфракційне об'єднання «Рівні можливості» в парламенті повинно продовжувати свою міжфракційну роботу і шукати шляхи посилення досягнень в контексті гендерно-орієнтованої політики та ефективності комунікацій, що були отримані під час роботи попереднього об'єднання.
- Заходи з гендерного моніторингу, що здійснюються громадськими організаціями, мають бути розширені та продовжені на наступних виборах усіх рівнів. Партії повинні працювати у відповідності до результатів проведеного гендерного моніторингу.
- ЦВК повинно офіційно публікувати інформацію щодо явки виборців на дільниці за гендерною ознакою.

Фінансування виборчих кампаній

Демократичні вибори потребують регульованої політики фінансування виборчих кампаній з метою забезпечення чесної конкуренції, зменшення ролі корупційної складової та згубного впливу бізнес інтересів й заможних громадян. Таке регулювання повинно включати прозорі механізми періодичної публікації коштів та витрат виборчої кампанії.

Фінансування політичних партій та кандидатів під час парламентських виборів в Україні було не достатньо регульоване і, як результат, фактично, непрозоре. В той час, як корпоративне фінансування заборонене й існують обмеження на індивідуальні внески, не існує обмежень на внески зроблені самими кандидатами або партійними фондами. Також, обмеження на витрати не передбачені. Закон про вибори вимагає від політичних партій та кандидатів в одномандатних округах подавати свої фінансові звіти до ЦВК протягом 15 днів з дня виборів для політичних партій, і 10 днів для одномандатних кандидатів. Одночасно з тим, як ЦВК почала публікувати ці звіти на своєму веб-сайті, виборці були позбавлені можливості оцінити дані про фінансування виборчої кампанії в контексті їхнього електорального вибору через політику публікації виборчих фінансових звітів після проведення виборів.

Задля створення суспільної довіри до політичних інститутів та з метою обмеження деструктивної ролі грошей на політичні процеси в Україні, дієві заходи мають бути прийняті для реформування системи фінансування виборчих кампаній й приведення її до рівня міжнародних демократичних практик.

Рекомендації

- Необхідно розробити більш суворі обмеження щодо внесків на фінансування кампанії та їхніх витрат.
- Необхідно розробити більш прозорий та більш регулярний механізм публікації звітів щодо фінансування виборчої кампанії, зокрема в передвиборчий період.
- Розглянути питання про запровадження державного фінансування партій і кампаній, використовуючи критерії відбору та формули розподілу, які сприятимуть політичному плюралізму і не посилюватимуть нерівність та фрагментацію.

НДІ хотів би висловити свою подяку Агентству США з Міжнародного Розвитку (USAID), яке профінансувало роботу передвиборчої делегації, а також підтримує діяльність НДІ щодо подальших програм спостереження та програм демократичного розвитку в Україні, а також Канадському Агентству міжнародного розвитку (CIDA), Бюро з питань демократії, прав людини і праці Державного Департаменту США (DRL), Національному фонду на підтримку демократії (NED). НДІ також вдячний тим, хто приділив свій дорогоцінний час, щоб вільно поділитися своїми поглядами, та чиї думки допомогли подати інформацію в цьому звіті.

Національний Демократичний Інститут – це неприбуткова, позапартійна організація, що підтримує та зміцнює демократичні інститути в усьому світі шляхом посилення громадської участі, збільшення рівня відкритості та відповідальності уряду. Більше інформації про НДІ можна знайти тут: www.ndi.org.